

door Frans-Engelse druk gedwongen kunnen worden, hun neutraliteit prijs te geven – dan zou het Ruhrgebied in een kwetsbare positie komen te verkeren. Daarentegen: *‘Wenn wir Holland, Belgien oder gar das Pas de Calais als Ausgangsbasen deutscher Luftangriffe besitzen würden, so könnte damit ohne Zweifel auch unter Aufnahme stärkster Repressalien Grossbritannien in das Herz getroffen werden . . . Es ist daher’,* concludeerde hij, *‘unter allen Umständen der Angriff als kriegsentscheidendes Verfahren der Verteidigung vorzuziehen. Sein Beginn aber kann nicht früh genug erfolgen.’*

Waar? De sector van Nijmegen tot Luxemburg leek hem de beste. Wanneer? *‘Unter allen Umständen (wenn nur irgend möglich) noch in diesem Herbst.’* *‘Wenn nur irgend möglich’* – want Hitler gaf toe, dat de weersomstandigheden (niet teveel regen, geen mist) zodanig moesten zijn dat men met grote aantallen tanks en vliegtuigen kon opereren.¹ Intussen besefte hij dat leger, vloot en luchtmacht voor de gedetailleerde uitwerking van zijn instructie behoefte hadden aan vastheid; voorlopig werd de tweede helft van november bepaald als de periode waarin het offensief beginnen zou dat in elk geval (de in Polen geharde Duitse divisies moesten eerst nog naar het westen overgebracht worden) niet ingezet kon worden vóór ca. 10 november.²

Zo kwam als gevolg van Hitlers denken en van de instructies die hij gaf, nauwelijks vier, vijf weken na het begin van de tweede wereldoorlog, boven Nederland het Damocleszwaard te hangen van een Duits offensief.

Op wacht

‘Ik weet niet, of men ooit aan de oorlog went’, schreef Menno ter Braak op 6 september 1939 in zijn dagboek, ‘maar aan de gedachte, dat er ergens anders oorlog is, went men zeer snel.’³ Dat gold, dunkt ons, ook voor ons volk als geheel. Er was een zekere mate van medeleven met de Polen; de snelle overwinning van de Duitsers en het samenspel tussen Hitler en Stalin kwamen als onaangename verrassingen – maar het leven ging door, men keek niet ver vooruit, men paste zich aan.

¹ Hitlers *‘Denkschrift und Richtlinien über die Führung des Krieges im Westen’* (9 okt. 1939) en *‘Weisung Nr. 6 für die Kriegsführung’* (9 okt. 1939), Neur. doc. L-052, Jacobsen: *Dokumente*, p. 4-22. ² Major Deyhle: *‘Notizen zum Kriegstagebuch’* (6 okt. 1939), aangehaald a.v., p. 29. ³ M. ter Braak: *Journal 1939* (1945), p. 16.